

egy emberöltőnyi munkával egyetlen kötetben annyi értéket halmozott fel, amennyit és amelyhez hasonlót utódaik közül senkinek sem sikerült találnia, hiszen az általa gyűjtött népi alkotások, különösen a klasszikus balladák, a folklór fejlődésének törvényei szerint utóbb az egész magyar népköltészetben átalakultak, elapadtak vagy megsemmisültek. Kriza műve foglalta össze nemcsak első ízben, hanem napjainkig a leggazdagabban, legváltozatosabban azokat a népköltési javakat, amelyeket a székelység évszázadok során megteremtett és felhalmozott.

Dr. MURVAY SÁMUEL főgondnok záróbeszéde

Tisztelt Hallgatóság!

A Magyarországi Unitárius Egyház nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm azt itt megjelenteket!

Nagy örömmel vettem részt a mai értekezleten. Élmény volt számomra meghallgatni az elhangzott előadásokat, amelyek a legigényesebb követelményeket is túlszárnyalták.

Bemutatták az Unitárius Egyház hozzájárulását a magyar kultúrához, de ezen túl átfogó képet kaphattunk múltunk, történelmünk vonatkozásairól, eleink munkájáról és helytállásáról a századok során.

Jövő elképzeléseink, terveink kialakításához igen fontos, hogy előbb múltunkat vegyük számba, mert a jövő építésének csak ez lehet a legmegbízhatóbb alapja és iránymutatója.

Ez a számbavétel a mai előadásokban maradéktalanul teljesült.

A visszatekintésre ma különben is nagy szükségünk van, mert a mögöttünk hagyott évszázad jégkorszakába lelkünk annyira beledermedt, hogy már a múltunkat sem akarjuk elhinni.

Teljes fásultságban, a minden-mindegy letargikus állapotának küszöbén toporgunk...

A nagy országvesztés után most a tudatvesztés állapota fenyeget, és ehhez mindazok besegítenek, akik - különböző okokból, de mindenáron másodrendűvé szeretnének minket lesüllyeszteni.

Kitűnő találmány ehhez a divatos jelszó: a másság elfogadása...

Akik erre minket meg akarnak tanítani, mindössze arról feledkeznek meg, hogy mi unitáriusok már több mint négy évszázada hirdetjük és a gyakorlatban megéljük a másság elfogadását.

Igaz, fogalmaink értelmezése között rendkívül nagy a különbség, mert az a másság, amit ma úton-útfélen hangoztatnak, nem egyéb, mint az identitás - az önazonosság - teljes feladása.

Ennek egyenes következménye az önmagunkkal való meghasonulás, a lélek pusztulása, a teljes reményvesztés. Így válhatunk azután könnyen kezelhető szolganéppé, függetlenül attól, hogy Magyarországon vagy Európa melyik más államában lakunk.

Ezzel szemben a századok óta meghirdetett türelmi törvényünk éppen a teljes önazonosság megőrzését teszi lehetővé az ország minden együttlakó polgára számára, vallásfelekezeti, világnézeti stb. különbségektől függetlenül.

(Csak zárójelben említem a logikai következtetést: Ha nem így lenne, ha nem őrizhetné meg mindenki saját identitását, egyszerűen nem létezne más-ság, azaz többféle azonosság, tehát tárgytalanná válna a türelmi törvény: nem volna kivel szemben azt alkalmazni.)

Napjainkban, amikor olyan nagy szükség van önazonosságunk megőrzésére, mindent feladó reménytelenségünk leküzdésére, éppen történetiségünk és hagyományaink adják a leghathatósabb segítséget.

Többek között ezért is tartom rendkívül nagy jelentőségűnek a mai, magas színvonalú, értékes előadásokat, amelyeket hallgatva meggyőződhattunk arról, hogy mind egyházi, mind nemzeti vonatkozásban emelt fővel állhatunk a világ előtt. Szégyellnivalónk nincs, de büszkeségre annál több okunk lehet.

Múltunk tiszta. Sokszor kétségbeejtő küzdelmeinket is úgy vívtuk, hogy közelebbi, vagy távolabbi környezetünknek, szomszédainknak - és egész Európának - csak hasznára voltunk.

Önazonosságunk megőrzéséről beszélve nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a kisebbségi egyház tagjainak erős identitástudata van.

Ők az ellenállás kereszthordozói, akik erős küldetéstudattal, a legnehezebb körülmények között is vállalják feladataik teljesítését egyházukért, népükért. Előttük mindnyájan tisztelettel hajtunk fejet.

Kitartásuk, helytállásuk számunkra is követendő példa, annál is inkább, mert a lelki rombolás veszélye talán a mi anyaországi egyházrészünk környékén a legnagyobb.

Amit most itt tanultunk, az a mi számunkra példamutatás, amely arra kötelez, hogy a jövőben mindenkor keressük meg a kölcsönös segítség, a minél szorosabb együttműködés és összetartás minden lehetőségét.

Erre a közeljövőben igen nagy szükségünk lesz, mert az egyház helyzete egyre bizonytalanabbá válik.

Múltunk megismerése után jövőt építő terveink kidolgozásának kellene következnie.

Mint történelmünk során olyan sokszor, most is - rajtunk kívül álló okok - akadályoznak ebben.

A jövő stratégiája helyett a túlélés stratégiája ma az égető kérdés, amelyre minden erőnket összpontosítanunk kell.

Akikre Népünk rábízta, hogy őrködjenek sorsa felett, úgy tűnik, elárulják a szent Ügyet! Egy-egy leereszkedő vállveregetés, a pénzvilág cinikus hatalmasai részéről, vagy egy-egy vélt egyéni előny többet ér számukra, mint az ezredéves államiság könnyel és vérrel megőrzött tradíciója, amely arra kötelezi, hogy népünk minden tagját vagy csoportját a világon bárhol éljen is, minden lehetséges módon és eszközzel védelmezze.

A mai adott helyzetben még hangsúlyozottabb a mi kötelességünk, hogy testvéreinkkel és valamennyi keresztény magyar egyházzal összefogva, együttes erővel siessünk a bajban lévők megsegítésére.

Éreznetek, tudnotok kell: egyik-másik politikus még nem a NÉP és ha az egyének, saját vélt hasznukat hajszolva, el is árulnak minket, Egyházunk, testvéri keresztény magyar egyházaink és egész magyar népünk egységét megbontani nem lehet!

Megmaradásunk záloga mindnyájunk összefogása, erőink egyesítése, amelyben bízva nem adjuk fel a küzdelmet, mert tudjuk, hogy igazságos harcunk fölött a Gondviselés őrökdi.

Sajnos, távlati, szép tervek helyett egyelőre a pillanatnyi kényserhelyzet szorítójából kell a kiutat megkeresnünk, de múltunk ebben is biztatást jelenthet, hogy ne adjuk meg magunkat sorsunknak, nehogy egy nyomorult, elcsüggedt néppé váljunk.

Ragaszkodjunk vallásunkhoz, őrizzük meg egyházi és nemzeti értékeinket, nyerjük vissza önbecsülésünket, hogy a nagy közösségben egymásra találva együtt teremtsük meg a holdogabb jövőt.

Még egyszer megköszönve, hogy a mai tanulságos értekezleten jelen lehattunk, megköszönve az előadóknak azt a sok tudást igénylő, körültekintő munkát, amellyel előadásaikat összeállították, kívánom, hogy mire újból találkozhatunk, vonuljanak el egünkről a most tornyosuló nehéz fellegek, és a vihar utáni derű biztató optimizmusával láthassunk hozzá egy nyugodtabb, ígéretes jövő építéséhez.

Ne a reménytelenséget vigyük haza, hanem a hitet, hogy a Mindenható megtart és ezután is velünk lesz.

II.

Dr. GAAL GYÖRGY

A KÉTSZÁZ ÉVES KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS TEMPLOM*

Kolozsvár első unitárius temploma a XIV. században épült főtéri Szent Mihály templom volt. Ennek szószékéről kezdte el hirdetni 1566-tól Dávid Ferenc az unitárius tanokat. 1568-ban a tordai országgyűlés kinyilatkoztatta a vallásszabadságot, s ez lehetővé tette az új, unitárius hitelveken alapuló egyház megszervezését. Még az év márciusában a gyulafehérvári második hitvitában olyan győzelmet aratott Dávid Ferenc, hogy maga János Zsigmond fejedelem és udvari emberei is áttértek az új hitre. A hagyomány szerint a győztesen hazatérő prédikátor a kolozsvári Főtér Torda utcai szegletén álló kerek kőről mondott nagyhatású beszédének eredményeként az egész város unitáriussá lett. Ettől fogva másfél századon át a főtéri templom az unitárius egyház központi kegyhelye. A főkapujával szemben levő gótikus plébániaház pedig Dávid Ferenc és utódainak lakhelye, itt írják meg alapvető műveiket. 1693-tól itt és a szomszédos épületekben működött az Unitárius Kollégium is.¹

Az 1690-es Diploma Leopoldinum nyomán Habsburg-fennhatóság alá került Erdélyben újra megerősödik a katolikus egyház, s visszaköveteli korábbi épületeit. A szatmári békét (1711) követően a hatalom katonai erővel is támogatja a katolikus igényeket, s a templomokat rendre visszafoglalták. A kolozsvári főtéri templomot 1716. március 30-án szállta meg a katonaság.

Ettől fogva nyolc évtizeden át az unitáriusoknak nem volt templomuk a városban. Magánházaknál kialakított kis imatermekben tartották istentiszteleteiket. Fokozatosan négy gyülekezeti hely alakult ki: 1. Az 1660-ban hazájukból vallásuk miatt elűzött lengyel unitáriusoknak a Belső Monostor utca déli során levő, Lachovius András lengyel prédikátor hagyatékából származó háza; 2. A Belső Közép utcai, tanácsházon aluli püspöki ház, mely még 1666-tól az unitáriusoké, építkeznek is rajta, 1786-ig itt laknak a püspökök. Az új templom építési költségeinek fedezésére kényszerülnek a városnak eladni 1796-ban. Az fogadót működtet benne, majd lebontatja 1842-ben, telkét is felhasználják az új tanácsház építésekor. 3. Pákei János pap Belső Magyar utcai háza, innen rövidesen áttették az imák helyét az iskolává alakított szomszédos Huszár-féle házba. 4. Akáts István csúrija a Külső Magyar utcában.²

Magától értetődő, hogy ilyen körülmények között a püspöki székhely gyülekezetének legfőbb vágyai közé tartozott egy önálló templom felépítése. Ennek kivitelezésére csak a II. József-féle 1781-es Türelmi rendelet közzététele

* A Protestáns Szemle 1993. október-decemberi számában megjelent tanulmány kiegészített változata